

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Diskursanalys av
FN i samhällskunskapsboken

Examensarbete i samhällskunskap

Termin: HT 2009

Författare: Magnus Andersson

Handledare: Johan Hyrén

Uppsatsens längd i antalet ord: 10 000

Titel: Diskursanalys av FN i samhällskunskapsboken

Författare: Magnus Andersson

Kurs: Examensarbete i samhällskunskap

Omfattning: 15 högskolepoäng

Termin: Ht 09

Handledare: Johan Hyrén

Abstract

Bakgrund: Forskning om vad som påverkar och vad som påverkat innehållet i skollitteraturen finns det ganska mycket om. Förhandsgranskningen, läroplansförändringar, läroboksförfattarens åsikter och ett hegemonitänkande från makthavarna är orsaker som nämns.

Syfte: Syftet med denna uppsats är att se om det sker förändring respektive reproduktion av innehållet i läromedlen.

Frågeställning:

(a) Följer skolans samhällskunskapsböcker för årskurs 9 diskursen om FN i samhället i övrigt; eller

(b) har innehållet en tendens att reproduceras även om förändringar skett i just samhällsdiskursen?

Metod: Genom diskursanalys utläser jag samhällsdiskurserna om FN:s utveckling i källor från åren precis innan och fram till det att läroboksdiskurserna utläses 1984 och 2003. Genom en intertextuell jämförelse som är en del av diskursanalysen får jag underlag för mitt resultat.

Resultat: Innehållet och diskursen i skolans samhällskunskapsböcker för årskurs 9 följer mestadels samhällsdiskursen vid jämförda tidpunkter. Den reproduktionen av innehållet som förekommer mellan samhällskunskapsböckerna överrensstämmer till största delen med vad som beskrivs i diskursen som speglar FN i de källor som speglar samhällsdiskursen. Däremot

har jag hittat skillnader mellan samhällsdiskursen och innehållet i samhällskunskapsboken på tre områden. Det är beskrivningen av om NATO:s ingrepp i Kosovokonflikten 1999 var sanktionerat ifrån säkerhetsrådet eller inte. Enligt samhällskunskapsboken SOL 3000 var den det men enligt samhällsdiskursen var den det inte. Den andra är beskrivningen av Sovjet i samband med FN som en aggressivare part av de två supermakterna i samhällskunskapsboken SOL 2000 jämfört med samhällsdiskursen vid samma tid. Den tredje skillnaden som är tydlig är synen på i och u-ländernas ekonomiska utveckling i den tidiga samhällsdiskursen där den djupnande klyftan mellan dessa lyfts fram. I SOL 2000 däremot där den tidiga läroboksdiskursen speglas är det stora ekonomiska framsteg som lyfts fram till stor del i u-ländernas sammantagna utveckling även om man också tar upp undantag.

Sökord: Läromedelsgranskning, diskursanalys, förändring, reproduktion och FN.

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
2. Syfte	7
3. Teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning	7
3.1. Hegemonisträvandet och läroboken	7
3:2. Historisk översikt av de statliga granskningsmyndigheterna	9
3.3. Orsaker till borttagandet av förhandsgranskningen.....	9
3.4. Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet.....	10
3.5. Lärobokens roll i undervisningen.....	10
3.6. Sammanfattning teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning	11
4. Frågeställning	11
5. Metod	12
5.1. Tillvägagångssätt för undersökningen.....	12
5.2. Diskurs	13
5.3. Hegemoni	13
5.4. Diskursanalys	14
5.5. Kriterier för slutsatsdragning.....	16
5.6. Avgränsningar	17
5.7. Läroböcker som använts i min diskursanalys.....	18
5.8. Källor som använts för att få fram den samhälleliga diskursen.....	19
6. Resultatdel.....	20
6.1. Diskursanalys av samhällsdiskursen om makt i FN i: Detta är FN och FN i förändring och nyhetskällor fram till 1984	20
6. 2. Diskursanalys av samhällsdiskursen om makt i FN i: Detta är FN , FN i förändring och artiklar ifrån DN från 1989 fram till 2003.	24
6.3. Diskursanalys på läroboksdiskursen om makt i FN i SOL 2000:.....	28
6.4. Diskursanalys på läroboksdiskursen om makt i FN i SOL 3000:.....	31
6.5. Skillnad respektive likheter i diskursen på u-land, i-land, generalförsamlingen och säkerhetsrådet mellan samhällsdiskurserna. (Intertextualitet).....	34
6.6. Skillnad respektive likheter i diskursen på u-land, i-land, generalförsamlingen och säkerhetsrådet mellan läroböckerna. (Intertextualitet)	34

7. Diskussion / Jämförelse mellan läroboksdiskurserna och samhällsdiskurserna.....	35
8. Slutsats	38
9. Referenslista	40

1. Inledning

Under min utbildningstid på lärarhögskolan har jag ibland reflekterat över innehållet i skolornas ämnesböcker när jag gjort min vfu. Det är ibland stora ämnen som ska in på ett begränsat utrymme i böckerna. Detta gör ju att det är väldigt viktigt vad läroboksförfattaren gör för urval. Då man som lärarstudent gör sin vfu, eller när man som nyutexaminerad lärare börjar undervisa är det vanligt att man lutar på innehållet i läroböckerna och använder sig flitigt av dessa i undervisningen. Jag har genom att se på olika teorier i tidigare forskning tagit del av tänkbara orsaker till hur innehållet i läroböckerna är utformat.

Exempel på företeelser som kan ha påverkat/påverkar innehållet i skolböckerna är enligt tidigare forskning bl.a. läroplaner, förhandsgranskningen (fram till 1991), tradition och författarens värderingar.

I denna läromedelsanalys jämförs två tidpunkter för att se om beskrivningen av FN i samhällskunskapsboken för årskurs 9 följer samhällsdiskursen om FN. Eller är det så att innehållet om FN i samhällskunskapsboken har en tendens att reproduceras trots att ändringar beskrivs i samhällsdiskursen. FN är ett intressant område för en diskursanalys som möjliggör att utläsa förändring respektive reproduktion av innehållet i läromedlen. Det har hänt mycket i världen som berört FN från 1984 till 2003 då de två böckerna publicerades vilket gör FN till ett utmärkt analysområde för min undersökning.

Det som gav mig idén till att använda FN som jämförelse i denna uppsats är nedanstående:

I Vilgot Oscarssons rapport *"Elevers syn på globala förhållanden och framtiden - Rapport från den nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU03) – samhällsorienterande ämnen"* som bygger på svar från elever år 2003 kan man utläsa att hela 54 % av eleverna i årskurs 9 anser sig få för lite undervisning om FN i skolan. I rapporten ställs frågan *"Hur mycket undervisning har du fått om olika globala förhållanden de tre senaste åren"*. Resultatet på denna fråga är anmärkningsvärt då man svarar att man upplever att man har fått minst undervisning om FN:s barnkonvention och FN i stort. En förklaring till detta kan enligt Oscarsson vara att undervisningen om FN var tydligare föreskriven i styrdokumentet innan Lpo 94. Intressant är att eleverna ändå visar goda kunskaper om FN trots att de anser sig ha studerat FN-området relativt lite.¹ Det borde betyda att även om undervisningen om FN idag

¹ Oscarsson, V, *"Elevers syn på globala förhållanden och framtiden - Rapport från den nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU03) – samhällsorienterande ämnen"* Mölndal 2005. Sid. 12 och 19.

skulle vara mindre än förut så är innehållet i samhällskunskapsböckerna ändå relativt omfattande.

2. Syfte

Mitt syfte med denna uppsats är att genom en diskursanalys se om det i diskursen gällande FN i samhällskunskapsboken för grundskolans årskurs 9 har skett någon förändring eller reproduktion av innehållet. Hur ser beskrivningen av FN ut från den ena boken till den andra, och har den följt med den utveckling av FN som beskrivs i samhällsdiskursen gällande organisationen? För att göra detta gör jag en diskursanalys på både läroböckerna och även på källorna som speglar samhällsdiskursen vid åren strax före och fram till 1984 respektive 2003 då de båda samhällskunskapsböckerna kom ut.

3. Teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning

Tidigare forskning berör flera aspekter av vad som kan tänkas påverka innehållet i skolans läroböcker som är viktiga för min diskursanalys. Jag har genom att lägga de olika huvudorsakerna som framkommer hos de olika källorna försökt göra det hela mer lättöverskådligt. Under dessa underrubriker beskrivs bl.a. hur läroböckernas innehåll påverkats under årens lopp med allt från vad staten genom läroplaner, in/utrikespolitik och granskningsnämnder har haft för påverkan. Men också vad enskilda läroboksförfattare och läroboksförlag har haft för inverkan på innehållet samt lärarens och lärobokens roll i undervisningen.

3.1. Hegemonisträvandet och läroboken

”Hegemonin innebär maktutövning grundad på en målmedveten prägling av de underlydandes verklighetsbilder, värderingar, normer och attityder.”²

Sture Långström som själv är läroboksförfattare för Gleerups förlag i samhällskunskap har skrivit ”*Författarröst och lärobokstradition*”. I denna bok säger läroboksförfattaren Bengt-

² Lindeborg, Åsa. Socialdemokraterna skriver historia. Historieskrivning som ideologisk maktresurs 1892-2000. Stockholm. 2001. Sid. 14.

Åke Häger att hans sätt att behandla östblocket och speciellt frågan där han jämförde Hitlers brott med Stalins och Maos gjorde att han blev tillrättavisd. Det var ett för känsligt ämne för granskningsnämnden och detta gjorde att han i fortsättningen fick tänka på vad han skrev vilket hämmade hans arbete. Bengt-Åke Häger menar att det till stor del var de närliggande stormakterna som från 1930-talet med Nazi-Tyskland och Sovjetunionen då granskningen började och som varade ända till Sovjetunionens fall som gjorde att granskningen fyllde en funktion. Efter 1991 behövde man som läroboksförfattare inte vara lika försiktig längre.³

När det gäller läroboken så kan den användas som ett verktyg att överföra de värden och normer som makthavarna i samhället anser är de rätta. På många sätt är ju innehållet i läroboken styrt av politiska styrmedel. I första hand indirekt genom läroplanerna eftersom de förmedlar ramarna som författarna ska hålla sig inom. Om man ska applicera hegemonibegreppet på skolans område så innebär det att läraren är den intellektuelle som i sin roll är en budbärare mellan toppskiktet i samhället och den stora massan (folket eller eleverna i detta fall). I denna process är givetvis läroboken ett viktigt medel vilket vi har läst i övrig tidigare forskning för att överföra de värden som man finner önskvärda.⁴

Janne Holmén jämför i sin doktorsavhandling ”*Den politiska läroboken*” svenska, norska och finska läroböckers beskrivning av USA och Sovjetunionen under det kalla kriget. Det är en omfattande forskning på om/hur staten påverkar utrikespolitiskt material i skolböckerna. Hans huvudfråga i avhandlingen är: Påverkas läroböckerna i en småstat av de utrikespolitiska förhållanden som råder i landet? Det är intressant för min egen undersökning eftersom den undersöker dels den eventuella inblandningen från makthavarna i framställningen av i detta fall utrikespolitiska frågor vilket i allra högsta grad rör det material som berör FN i skolböckerna. Sovjetunionen och USA spelar dessutom ofta en stor roll i innehållet där FN nämns i samhällskunskapsböckerna. Enligt Holmén **finns** det en koppling mellan småstaternas utrikespolitik och innehållet om stormakterna USA och Sovjetunionen i samhällskunskapsböckerna.

³ Långström, S. *Författarröst och lärobokstradition*. Umeå 1997. Sid. 154-157.

⁴ Säfström, CA. *Den mångtydiga skolan – Utbildning i det postmoderna samhället*. Danmark. 2006. Sid. 90-91.

3:2. Historisk översikt av de statliga granskningsmyndigheterna

1938 grundades Statens läroboksnämnd. Läroböckerna hade visserligen blivit granskade även innan men nu blev det mer systematiskt och organiserat. Deras uppgift gick ut på att granska läroböckers innehåll och godkänna nya innan de kom i omlopp. Statens läroboksnämnd avvecklades 1974 och övergick då till att bli Läromedelsnämnden som var underordnad Skolstyrelsen.

Förhandsgranskningen av svenska läromedel minskades stegvis från 1970-talet och fram till 1991 då den togs bort utan att något av partierna i riksdagen protesterade. Argument för detta var att man menade att målstyrningen och följandet av läroplanen styrde utformningen av läromedlen. Detta menar Tomas Englund är ett självmotsägande målsystem eftersom det är läroboksförfattaren som tolkar läroplanen på sitt vis. När senare en lärobok används är det den snarare än läroplanen som styr utformningen av undervisningen.⁵

3.3. Orsaker till borttagandet av förhandsgranskningen

Bo Rothstein och Lotta Vahlne Westerhäll. Beskriver i *”Bortom den starka statens politik”* tillsammans med medförfattare *nedmonteringen av idén om den starka staten i den politiska kulturen*⁶. I denna behandlas statens strategi att genom en central styrning försöka styra exempelvis skola, alkoholpolitik, vård och omsorg m.m. Detta för att genom en starkt centraliserad ekonomisk politik åtgärda samhällsproblem inom olika områden. Nedmonteringen har gått olika snabbt på olika områden men som likväl har varit aktuell länge och fortfarande är det.⁷

Janne Holmén pekar på att statlig kontroll genom granskningsmyndigheter och läroplaner upphörde samtidigt i de nordiska länderna. Han menar att staten har haft flera möjligheter genom att använda sig av dessa medel för att påverka innehållet i skolböckerna. Ett syfte med detta har varit att samhällskunskapsböckerna skulle följa den officiella utrikespolitik som vederbörande land förde vid tiden för granskningen.⁸ Vid upphörandet med ländernas granskningsmyndigheter så var det kalla kriget precis över vilket troligtvis har spelat en stor

⁵ Englund, Tomas. *Läroplanens och skolkunskapens politiska dimension*, Göteborg 2005.

⁶ Rothstein, Bo. Westerhäll, Vahlne Westerhäll, Red. *Bortom den starka statens politik*. Stockholm 2005. Sid. 11.

⁷ Ibid. Sid. 12.

⁸ Holmén, J. *Den politiska läroboken*, Uppsala 2006, sid. 25.

del i beslutet om hans teorier skulle stämma. Tidpunkten vid skiftet mellan åttio och nittiotal skulle således vara en viktig tidpunkt att ta hänsyn till vilket också motiveras med läroplanernas betydelse. 1994 kommer en ny läroplan. Alltså åren efter att det kalla kriget tagit slut.

3.4. Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet

Läroplanernas utformning följer det mönster som Johnsson Harrie beskriver genom att kritiken mot skolan ökade från både vänstern och högern när det gällde utbildningspolitiken. Det synsättet som kom att bli dominerande framöver inom skolan var en väg mot decentralisering och att individens förmåga och ansvar kom att belysas allt mer.⁹ Från att staten i Lgr 62 ha haft en stor påverkan på ”hur läraren skulle välja ut innehåll att undervisa om och hur man skulle planera och genomföra undervisningen”,¹⁰ vilket också troligtvis innebar ett väldigt stort inflytande på innehållet i läroböckerna. Så minskades detta stort genom Lgr -80 som innebar att ”läroplanen försökte nu uppmana till ett tänkande om verksamheten utifrån demokratins samhälls- och människosyn.”¹¹ Staten betonade istället tydligare *nationella mål*. Detta samtidigt som man decentraliserade skolan allt mer. Lpo – 94 förstärkte dessa tankar genom att belysa dem än starkare och betona att ”demokratisyn som kommer till uttryck i ”oförytterliga värden och i internationella överenskommelser, t.ex. i konventionen om mänskliga rättigheter.”¹² är normer som hela utbildningsväsendet ska arbeta efter.

3.5. Lärobokens roll i undervisningen

Skolverket gav 2006 ut ”rapport 284 Läromedlens roll i undervisningen, Grundskolelärares val, användning och bedömning i bild, engelska och samhällskunskap.” Den berör bl.a. de specifika områdena på skolböckernas roll i samhällskunskapen som jag tittat på. Ett avsnitt i denna utgörs bl.a. av en undersökning där förlagspersoner och läroboksförfattare får säga sin mening om processen med att ge ut ett färdigt läromedel.

⁹ Johnsson Harrie, A, *Staten och läromedlen. En studie av den svenska statliga förhandsgranskningen av läromedel 1938-1991*. Linköping 2009. Sid. 211-215.

¹⁰ <http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/08/14/28/7dbcf0d.pdf>. sid. 454.

¹¹ [Ibid.](#) sid. 454.

¹² [Ibid.](#) sid. 454.

En stor del av lärarna konstaterar att de använder sig förhållandevis mycket av läroboken för att vara säkra på att de följer läroplanens mål, innehåll och principer. Men det ska påpekas att många samhällslärare pekar på att man använder sig mindre av läroboken ju längre man jobbat som lärare och man pekar även på ny teknik som IT som tar allt mer plats. Läroböckerna och läroboksinnehållet har alltså fortfarande en stor betydelse i undervisningen vilket i sin tur gör att läroboksproducenterna har stort inflytande eftersom de bestämmer innehållet. En samhällskunskapsbok blir alltid färgad av författarens kunskaper och delvis värderingar inom området.¹³

Vidare kan man läsa i rapporten att en stor del av uppgiften för skolan är att överföra kunskap och erfarenheter till dagens elever. Eleven ska ju inte behöva upptäcka kunskapen på onödigt långa vägar. Detta är en aspekt av synen på vår skola och denna förmedling av kunskap och erfarenheter präglar innehållet i skolans läroböcker. Men är detta bara av godo? En del kritiker menar att detta inte leder till kunskap i någon djupare mening. En nackdel med innehållet är att det är *”traditioner som ofta lever kvar i dess form och innehåll, trots att förändringar också har skett.”*¹⁴ Det uppstår alltså en slags reproduktion av innehållet vilket är en teori som är aktuell i min undersökning.

3.6. Sammanfattning teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning

Vi har nu fått en sammanfattning av vilka teorier och faktorer som tidigare forskning tar upp som viktiga vad gäller läroböckernas innehåll. Gemensamt för dem är att alla pekar på början av 90-talet som en viktig tidpunkt för skolan i stort och även för hur läroböckernas innehåll formas. Det gör att mina två tidsnedslag känns väl valda. Tillsammans så gör denna sammanfattning av teoretiska utgångspunkter att jag har valt att låta tidigare forskning mynna ut i följande frågeställning.

4. Frågeställning

- (a) Följer skolans samhällskunskapsböcker för årskurs 9 diskursen om FN i samhället i övrigt; eller
- (b) har innehållet en tendens att reproduceras även om förändringar skett i just samhällsdiskursen?

¹³ Skolverket. Rapport 284. *Läromedlens roll i undervisningen. Grundskollärares val, användning och bedömning av läromedel i bild, engelska och samhällskunskap*. 2006. Sid. 138.

¹⁴ Ibid. Sid. 17.

5. Metod

5.1. Tillvägagångssätt för undersökningen

För att kunna besvara frågeställningen har jag gjort diskursanalyser av de böcker och nyhetskällor som speglar samhällsdiskursen respektive läroboksdiskursen vid tidpunkten för det att respektive lärobok gavs ut vilket är 1984 respektive 2003. Genom en intertextuell jämförelse har jag tittat på reproduktion/förändring av innehållet mellan läroböckerna för att sedan göra en likadan jämförelse mellan källorna som speglar samhällsdiskursen över tid. Det är viktigt att påpeka att *SOL 2000* som utgör den första läroboksdiskursen gavs ut 1984 och samhällsdiskursen som den jämförs med speglas delvis genom *Detta är FN* och *FN i förändring* som gavs ut 2002 respektive 2005. För att göra detta material mer tidsenligt har jag belagt en del av det som står i dessa böcker med nyhetsartiklar som är samtida med den tid som jag jämför i dessa böcker. Jag ser dock inga problem med detta då dessa två källor speglar FN:s historia och utveckling från bildandet fram till tiden kring utgivandet av *SOL 3000*.

Jag har valt att fokusera på området makt i samband med FN när jag utläser diskursen och gör diskursanalysen. Maktförhållandena i världen och hur de speglas är ett bra område att jobba med då detta är ett återkommande tema i alla de berörda källorna som jag använder. De olika kategorier som jag tycker utkristalliserar sig och som därför är intressantast att ställa mot varandra inom området makt är i-land, u-land, generalförsamlingen och säkerhetsrådet. Dessa fyra områden är frekvent förekommande i de källor som jag analyserar vilket underlättar min undersökning. Maktområdet är ett område där det hänt en hel del i världsrelationerna mellan de undersökta tidpunkterna. Detta gör det till ett bra undersökningsområde i denna undersökning eftersom jag vill se om jag kan finna diskursändringar mellan källorna eller om innehållet har en tendens att reproduceras. När jag började leta efter innehåll där FN förekommer i läroböckerna över tid så är exempelvis säkerhetsrådets roll givetvis beskrivet i båda dessa. Det blir ju givetvis lättare att göra en diskursanalys när jag har ett bra material att utgå ifrån. Andra områden som t.ex. miljöarbete där FN är förekommande är i stort sett bara med i den senare läroboken vilket gör det svårt att jämföra. Inom de olika områdena som är förekommande inom makt i samband med FN har olika begrepp visat sig speciellt viktiga för respektive kategori och dess beskrivning i diskursen. Genom att se vilka begrepp som är tongivande i diskursen över årens lopp får vi en snabb uppfattning av hur denna ser ut vid jämförda tidpunkter. Detta är de element som är

viktiga i ekvivalenskedjan. I nedanstående avsnitt om diskurs och diskursanalys beskrivs detta utförligare.

5.2. Diskurs

En mening som beskriver en diskurs är att *”det är ett bestämt sätt att tala om och förstå världen.”*¹⁵ Det kan röra sig om en diskurs inom exempelvis media, politik och vetenskap. Inom den gällande diskursen finns det ramar som utestänger det som inte tillhör diskursen inom företeelsen eller området där diskursen är rådande. För att få en klar syn på den rådande diskursen inom det område man hanterar behöver man alltså hitta diskursens kärna och yttre gränser.

Diskursen eftersträvar att vara den enda rådande sanningen inom ett visst fält eller område. I och med detta stänger den rådande diskursen ute alternativa framställningar. De alternativa tankarna inom samma område som finns utanför avgränsningarna av den rådande diskursen har dock alltid en chans att komma innanför dessa avgränsningar. Detta till mångt och mycket beroende på språkets grundläggande instabilitet som gör att diskursen omformas i kontakten med andra diskurser. Det blir alltså en diskursiv kamp om innehållet mellan texter som berör ett område. Kortfattat kan det beskrivas som en bestämd synpunkts herravälde inom ett specifikt område.¹⁶ Vår uppfattning om olika fenomen skulle alltså kunnat se annorlunda ut om det funnits andra gränsdragningar i diskursen. I detta spelar de teorier som tidigare forskning tar upp en viktig roll. Det är någon/något som sätter gränserna och på sätt och vis avgör hur en fråga återspeglas i samhälls respektive läroboksdiskurserna. Där kan en eller flera av de teorier som tidigare forskning tar upp vara aktuell.

5.3. Hegemoni

Hegemoni är ett begrepp som enklast kan utläsas som en bestämd synpunkts herravälde. En diskurs kan ha en hegemonisk ställning trots att det finns konkurrerande synsätt på ett område. Diskursen eftersträvar precis som jag skriver ovan att vara den enda rådande sanningen inom ett område. I min undersökning där läroboksdiskursen och samhällsdiskursen om FN jämförs så är det hegemoniska begreppet i högsta grad aktuellt. Winther Jorgensen och Phillips beskriver exempelvis hur:

¹⁵ Börjesson, M. Palmblad, E. *Diskursanalys i praktiken*. Slovenien 2007. Sid. 13.

¹⁶ Jørgensen. Winther. M, Phillips. L, *Diskursanalys som teori och metod*. Sverige 2004. Sid. 13.

”Vägen från politisk konflikt till objektivitet går via hegemoniska interventioner, där alternativa verklighetsuppfattningar undertrycks och en bestämd världsuppfattning framstår som den naturliga.”¹⁷

För att koppla hegemonibegreppet till teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning så finns det finns det enligt Holmén en koppling mellan småstaternas utrikespolitik och innehållet om stormakterna USA och Sovjetunionen i skolans samhällskunskapsböcker. Även faktumet att *”traditioner som ofta lever kvar i dess form och innehåll, trots att förändringar också har skett”¹⁸*. Skolverket konstaterar att detta kan vara ett problem som innebär att innehållet skulle ha en tendens att reproduceras vilket skulle kunna kopplas till hegemonibegreppet. Det skulle ju innebära att nya och konkurrerande diskurser hålls undan medvetet eller omedvetet.

5.4. Diskursanalys

Diskursanalys är en ganska ny undersökningsmetod inom samhällsvetenskaperna som förr ansågs kontroversiell men som idag är helt legitim. Språkets roll är en nyckel i diskursanalysen. Genom att analysera språket/texten kan man utläsa diskursen som ett socialt konstruerat betydelsystem som utgör vår grund för att förstå och skapa en bild av olika företeelser i samhället.¹⁹ ”Målet med diskursanalysen är med andra ord inte att förklara hur ett område är egentligen utan att förklara varför vi har fått den bilden som vi har om området.” Genom att se hur ett område framställs diskursivt kan vi säga något om bakomliggande strukturer i samhället.

Jag har i första hand använt mig av Marianne Winther Jörgensens och Louise Phillips *”Diskursanalys som teori och metod”* för att beskriva diskursanalys och för att ha som en slags mall när jag utför min egen diskursanalys. I denna bok beskrivs tre huvudlinjer av diskursanalys: Diskursteori, kritisk diskursanalys och diskurspsykologi. Jag kommer att använda mig av de två förstnämnda då de ligger nära till hands vad det gäller mitt syfte och frågeställning som innebär att undersöka om det sker en reproduktion eller förändring av diskursen gällande FN i samhällskunskapsboken. Författarna menar att det bästa sättet att göra en diskursanalys är att jobba integrerat med alla tre och plocka de bästa bitarna från var och en för att få till det bästa angreppssättet på just det område som du undersöker. Inom mitt

¹⁷ Ibid. sid. 44.

¹⁸ Skolverket. Rapport 284. *Läromedlens roll i undervisningen. Grundskollärares val, användning och bedömning av läromedel i bild, engelska och samhällskunskap*. 2006. Sid. 17.

¹⁹ Jörgensen. Winther. M, Phillips. L, *Diskursanalys som teori och metod*. Sverige 2004. Sid. Sid. 13.

område blir det alltså i stort sett endast diskursteori och kritisk diskursanalys vilket förklaras nedan.

I Laclau och Mouffes diskursteori spelar teorin om hegemoni en central roll. Det är alltså kampen om meningstillskrivning, (*diskursiv kamp*) och vilka inslag som skall tillskrivas den gällande diskursen inom ett område som det fokuseras på. Den gällande diskursen har som mål att låsa fast betydelsen av viktiga begrepp för att denna ska ses som den rådande normen och uppfattningen inom ett område. Faircloughs kritiska diskursanalys är fokuserad på att se förändring eller reproduktion över tid. Detta görs genom intertextualitet där texter helt enkelt jämförs över tid för att hitta orsaker till om och varför diskursen har omformats. Diskurspsykologin kommer jag inte att använda mig av och det grundar jag på att den inte ser diskursordningen och diskursen som lika viktig som de två förstnämnda när det gäller att sätta gränser och normer hos människan. Den ser människan mer som en reflekterande autonom individ som väljer sin egen diskurs genom att ha en kunskap om flera konkurrerande diskurser på ett område. Jag kommer att utläsa den diskurs som har en hegemoniställning på det större samhällsliga planet och då går således det diskurspsykologiska sättet bort.²⁰

Centrala begrepp som används för att göra en diskursanalys är:

Diskurs: Helt enkelt en version av verkligheten som ses som den rätta. Eller ett alternativt synsätt på samma område som vill tränga bort den gällande diskursen eller omforma den. Se beskrivningen i början av metoddelen för en utförligare förklaring.

Nodalpunkt: Det är ord som är centrala för betydelsen i diskursen. En nodalpunkt är alltså ett ord kring vilket diskursen kretsar eller organiseras. I denna diskursanalys är det u-land, i-land, generalförsamlingen och säkerhetsrådet som är nodalpunkter som diskursen byggs kring.

Element: Det är tecken och viktiga faktorer som ingår i beskrivningen av en diskurs. De olika diskurserna försöker sätta sin betydelse av elementet och genom detta göra det till ett moment som är beskrivande och en viktig faktor för just den diskursen.

Moment: Är ett element som övergått till ett moment i diskursen. Genom detta har elementet blivit en viktig faktor och fått en bestämd, icke omstridd och viktig betydelse för diskursens innebörd. Detta gör att det blir svårare för en konkurrerande diskurs att använda elementet i en annan betydelse.

²⁰ Ibid. Sid. 13-14.

Flytande signifikanter: Det är element, alltså faktorer som ingår i olika diskurser på samma område och som genom kamp mellan dessa kan ges olika innebörd. I denna diskursanalys finns det några flytande signifikanter. De har egentligen samma innebörd men beroende på vilken nodalpunkt som de hör samman med har de en positiv eller negativ innebörd när det gäller maktförhållanden inom FN.

Ekvivalenskedja: Det är tecken eller signifikanter som knyts ihop i en text och därmed skapar en innebörd åt nodalpunkten. Alltså element, moment eller flytande signifikanter beroende på vilken roll och betydelse de har i hela diskursanalysen.²¹ Genom att se på vilka av dessa som får en plats i ekvivalenskedjan kan vi se vilka faktorer som är tongivande och sätter betydelsen för nodalpunkten. Dessa tecken får en tydligare empirisk innebörd i den undersökning som följer under respektive ekvivalenskedjas bild.

Intertextualitet: Jämförelse av text över tid där man ser hur den gamla textens diskurs är jämfört med den nya textens. Genom att se vilka element som finns med i de båda texterna och jämföra betydelsen av dessa kan man se om någon glidning i diskursen har inträffat.²²

5.5. Kriterier för slutsatsdragning

Som en hjälp vid slutsatsdragningen av resultatdelen har jag följande modell för att förenkla min jämförelse och göra förloppet mer tydligt. Tänkbara resultat av detta är de som följer i punktlistan.

	Läroboksdiskurs SOL 2000 (1984)	Läroboksdiskurs SOL 3000 (2003)
Samhällsdiskurs 80-tal	Tänkbara utfall: Samma / Skiljer sig åt	
Samhällsdiskurs 2000-tal		Tänkbara utfall: Samma / Skiljer sig åt

Figur 1.

- Om SOL 2000 överensstämmer med samhällsdiskursen på 80-talet *och* SOL 3000 överensstämmer med samhällsdiskursen på 2000-talet kommer jag att dra slutsatsen att läroboksdiskursen följer samhällsdiskursen.

²¹ Ibid. Sid. 32-35.

²² Ibid. Sid. 13.

- Om SOL 2000 inte överensstämmer med samhällsdiskursen på 80-talet *och* SOL 3000 överensstämmer med samhällsdiskursen på 2000-talet indikerar detta att de teorier i tidigare forskning som pekar på att det innan övergången till 90-talet fanns en större chans till påverkan från centralt håll av innehållet i läroboken får stöd.
- Om Sol 2000 inte överensstämmer med samhällsdiskursen speglades 80-talet *och* Sol 3000 inte överensstämmer med samhällsdiskurs på 2000-talet så indikerar detta att skolboksdiskursen är relativt opåverkad av samhällsdiskursen och att innehållet i samhällskunskapsböckerna därmed har en tendens att reproduceras. Men för att dra den slutsatsen måste vi i den intertextuella jämförelsen först jämföra innehållet mer i detalj.
- Om Sol 2000 överensstämmer med samhällsdiskursen speglades 80-talet *och* Sol 3000 inte överensstämmer med samhällsdiskursen som speglar 2000-talet kommer jag dra slutsatsen att alla de händelser som är viktiga i tidigare forskning i skiftet mellan 80 och 90-talet speglar av sig i läroboken. Exempelvis sägs att läroboksförfattarna ha fått en friare roll vilket illustreras genom skolverkets rapport 284: ”en samhällskunskapsbok blir alltid färgad av författarens kunskaper och delvis värderingar inom området.”²³

5.6. Avgränsningar

Jag har givetvis valt några riktlinjer och avgränsningar att motivera till när det gäller val av det material som jag ska analysera. För att avgränsa min undersökning till en tidsperiod som är relevant vad det gäller min undersökning och dess syfte har jag utgått ifrån tidigare forskning och de teorier som jag där har funnit om bakgrunden till innehållet i skolans läroböcker. Då finns det ett antal faktorer att ta hänsyn till när det gäller exempelvis samtidsinriktningen och tidsaspekten. Vad det gäller samtidsaspekten pekar jag på det viktiga med historisk komparation i diskursanalysförklaringen. Här spelar tidsaspekten en viktig roll när det gäller att motivera vilken tidsintervall och årtal som är viktiga att förhålla sig till i denna undersökning.

²³ Skolverket. Rapport 284. *Läromedlens roll i undervisningen. Grundskollärares val, avnändning och bedömning av läromedel i bild, engelska och samhällskunskap*. 2006. Sid. 138.

Som framgår i tidigare forskning försvann förhandsgranskningen av svenska läromedel 1991. Detta innebär således är detta en viktig milstolpe i min undersökning då denna enligt flera av de författare och forskare som jag tar upp i tidigare forskning menar att detta är av central betydelse för utformningen och innehållet i läroböckerna. Början av 90-talet är viktig också på det viset att Lpo -94 ersatte Lgr -80 vilket innebar en tydligare statlig målstyrning samtidigt som skolan decentraliserades än mer. Detta kan låta motsägelsefullt men innebar tydligare mål för lärarna samtidigt som skolorna och lärarna fick friare händer att uppnå dessa mål. 1991 blev skolan också kommunaliserad efter att tidigare ha varit statlig. Viktigt är också att berlinmuren föll 1989 vilket innebar det kalla krigets slut och ett annat säkerhetsläge i omvärlden. Dessa årtal har jag tagit i beaktande när jag valt utgivningsår på de läroböcker som ingår i diskursanalysen.

5.7. Läroböcker som använts i min diskursanalys

De böcker som jag har valt till min undersökning är utgivna på förlaget Natur och Kultur. Böckerna är *SOL 2000 "Samhälle i dag, grundbok 3 högstadiet"* från 1984²⁴ och *SOL 3000 "Samhälle i dag, elevbok 9"* från 2003.²⁵ Dessa böcker bygger på samma koncept med liknande uppbyggnad men har förnyats successivt och de är anpassade för årskurs 9 på grundskolan. Enligt Natur och Kultur och Gleerups som är de förlag som jag har varit i kontakt med när jag har valt ut vilka böcker som är väsentligast att undersöka så har de samstämmt uppgett att "SOL 3000 Samhälle i dag 9" är den kanske mest förekommande samhällskunskapsboken på landets 6-9 skolor. Några exakta uppgifter om hur det förhåller sig har jag inte kunnat få tag i. Det finns ingen officiell statistik och den statistik som förlagen har är företagshemligheter. Intressant med de två jämförda böckerna är även att två av författarna är desamma i båda böckerna. Hur det spelar in på innehållet är svårt att säga men det skulle kunna innebära en större risk till reproduktion av det.

Årtalen har jag valt med tanke på avgränsningarna som jag använt mig av. I dessa skrev jag att tidsaspekten är viktig att ta hänsyn till. Det har jag vägt in då jag har valt ut böcker som är utkomna ungefär tio år före och efter viktiga händelser som jag beskrivit.

²⁴ Husén, L, Hildingson, L, m.fl. *SOL 2000. Samhälle i dag. Grundbok 3 högstadiet.*

²⁵ Wergel, K, Hildingson, K och Hildingson, L, *SOL 3000. Samhälle I dag. Elevbok 9.*

I diskursanalysen har jag använt mig av de avsnitt i samhällskunskapsböckerna som ordet FN och dess organ har varit närvarande vid ett eller ett flertal tillfällen. Jag har även räknat med världsbanken och IMF i diskursanalysen. *De räknas formellt till FN-systemet men har en mycket fristående ställning.*²⁶ Detta innebär att jag exempelvis har fått bortse ifrån innehållet om (elementet) USA som berörs i andra avsnitt i böckerna.

5.8. Källor som använts för att få fram den samhälleliga diskursen

För att utläsa den samhälleliga diskursen av FN fram till 2003 då SOL 3000 gavs ut har jag använt mig av tre källor.

Henrik Salanders "*Detta är FN – En introduktion till Förenta Nationerna och svensk FN-politik*" är som titeln skvallrar om, en översiktlig beskrivning av FN och vad som har hänt i organisationen fram till 2003 och som kopplar detta till Sverige. Denna är utgiven av regeringskansliet och författaren av denna bok, Henrik Salander var Sveriges biträdande FN-ambassadör i New York under åren 1993-1998.²⁷

Den andra källan som jag använder för att se den samhälleliga diskursen är Torsten Örns "*FN i förändring*". Den är utgiven av utrikespolitiska institutet och dess material har till mål att på ett objektivt sätt skapa intressen för utrikespolitiska frågor. Även Torsten Örn har en gedigen kunskap på FN-området efter att vid ett flertal tillfällen ha ingått i den svenska FN-delegationen. Denna skrift har som föregående källa också ett historiskt perspektiv och kopplar detta till den nya värld vi lever i och hur detta hänger ihop med de olika kraven på reformer av FN som ställs från många håll.²⁸ Dessa båda författares bakgrund, kunskap och utgivningsförlag som har som mål att erbjuda en objektiv kunskap menar jag borgar för att källorna är pålitliga.

För att inte lite blint till dessa två källor som blir tongivande så har jag även sökt belägg för det innehåll som jag ser som viktigt i dessa. Det har jag gjort genom att även använda samtida tidningsartiklar.

²⁶ Örn. T, *Världspolitikens Dagsfrågor. FN i förändring*, Stockholm, 2002. Sid. 13.

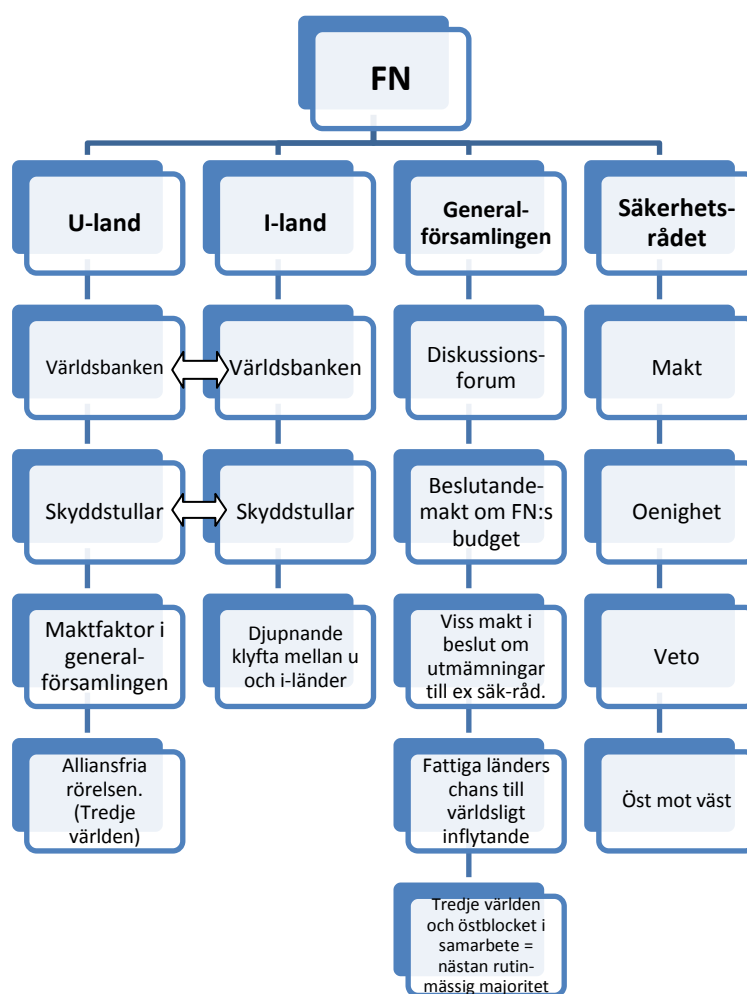
²⁷ Salander. H, *Detta är FN. En introduktion till Förenta Nationerna och svensk FN-politik*, 2002, Stockholm.

²⁸ Örn. T, *Världspolitikens Dagsfrågor. FN i förändring*, Stockholm, 2002.

6. Resultatdel

Viktigt att ha med sig när man läser diskursanalysen i resultatdelen är att u och i-länderna till stor del konkurrerar om samma element i dess ekvivalenskedjor. De som ingår i båda ekvivalenskedjorna är således flytande signifikanter. De är positiva i makthänseende för i-länderna och negativa för u-länderna.

6.1. Diskursanalys av samhällsdiskursen om makt i FN i: Detta är FN och FN i förändring och nyhetskällor fram till 1984 .

Figur 2.

Journalisten Monika Tunbäck-Hanson beskriver i en artikel om FN: ”Att vara svensk i FN innebär att bli respekterad. Tacksamheten för det Sverige utträttat är uppriktig och stor.”²⁹ U-

²⁹ Tunbäck-Hanson, Monika, Göteborgs-Posten 1981-10-21. Sid. 2.

länderna hade under det *kalla kriget* en ganska stark ställning i **generalförsamlingen**. De gamla kolonialmakterna som i de flesta fall blev **utvecklingsländer** samarbetade med varandra i 77-gruppen och den alliansfria rörelsen och blev därigenom en faktor att ta hänsyn till vid omröstningar i **generalförsamlingen**. ”I decennier, ända in på 1980-talet, var en vanlig röstbild i kontroversiella frågor att **u-länderna** tillsammans med öststaterna bildade nära nog rutinmässig majoritet, med Förenta staterna i minoritetsposition.”³⁰ Villkorat *bistånd* till **u-länderna** ställer krav på dem från givarländerna som ofta får tillbaka en del av pengarna genom beställningar som innebär exportinkomster till bidragsgivaren.³¹ Vad det gäller **u-ländernas** svåra sats och möjlighet att komma ikapp **i-länderna** beskrivs det målande att: ”inget bistånd och inga skuldavskrivningar betyder så mycket för **u-länderna** som en fri handel med jordbruksprodukter.”³²

”Världsbanken och IMF är två omdebatterade organisationer. Vad som strukturellt främst skiljer dem från andra FN-organ är att man där inte tillämpar principen ett land en röst utan har en röststyrka sammanhängande med insatta kapitalandelar. Det innebär att deras beslut i hög grad påverkas av de rika västländerna. Det är därför inte märkligt att dessa ofta föredrar att kanalisera sina biståndsinsatser genom Världsbanken snarare än genom FN, där **u-länderna** är i stark majoritet.”³³ DN beskriver hur i-länderna skjuter över frågor som rör frågor om u-ländernas utveckling i FN till ”världsbanken och IMF där man räknar pengar och inte röstande.”³⁴ Det gör att givarländerna får stor makt att ställa krav på mottagarländerna. Man pratar om villkorat bistånd vilket innebär att givarländerna ofta får tillbaka pengar genom att mottagarlandet beställer varor från givaren.³⁵ Handelshinder tas i (FN i förändring) upp som en barriär som vidhåller avståndet mellan *i* och *u-länder*.³⁶ GP beskriver

³⁰ Salander, H, *En introduktion till Förenta Nationerna och svensk FN-politik- Detta är FN*. Stockholm 2002, sid. 18.

³¹ Örn, T, *Världspolitikens Dagsfrågor. FN i förändring*, Stockholm, 2002. Sid. 14.

³² Ibid. Sid. 22.

³³ Ibid. Sid. 13.

³⁴ Wetterberg, G. *Dagens Nyheter 1981-10-21*. Sid. 2.

³⁵ Örn, T, *Världspolitikens Dagsfrågor. FN i förändring*, Stockholm, 2002. Sid. 14.

³⁶ Ibid. Sid. 22.

1981 den djupnande klyftan mellan fattiga och rika länder vilket sammanfattar utvecklingen och hur den utvecklas inom FN-samarbetet.³⁷

I *Detta är FN* sägs ”**generalförsamlingen** vara främst ett diskussionsforum med normativt inflytande. Men de har beslutandemakt om FN:s budget och hur FN:s kostnader skall fördelas mellan medlemsländerna, samt viktigare val, till exempel valen av medlemsländer i **säkerhetsrådet**.”³⁸ ”När västs automatiska majoritet gick förlorad först i **generalförsamlingen** och sedan även i **säkerhetsrådet**, växte kritiken i USA. FN ansågs ibland ägna sig åt sådant som USA ogillade och kongressen ville inte att USA skulle vara med och finansiera detta.”³⁹ USA:s betydelse för organisationen förklaras i GT genom att man pekar på den amerikanska opinionens syn på FN som ett organ som ökar spänningarna i världen i stället för att minska dem. Det är speciellt USA:s tillkortakommande i generalförsamlingens omröstningar som berörs. Den aktuella frågan som man kopplar detta till är: ” Om araberna insisterar på att driva den Israel-politik de länge fört i FN, är riskerna för att USA gör slut på FN:s redan ringa makt nog betydligt större än vi föreställer oss. Då faller också den enda organisationen till vilken människorna kan knyta sina fredsförhoppningar.”⁴⁰ **Säkerhetsrådet** har till skillnad från **generalförsamlingen** ”rätt att fatta beslut som medlemsstaterna enligt FN-stadgan är skyldiga att rätta sig efter och utföra.”⁴¹ Säkerhetsrådets makt över generalförsamlingen verkar bergfast när man läser de flesta källor. T.ex. så beskrivs det kommande valet till FN:s kommande generalsekreterare mellan sittande Waldheim och utmanaren från Tanzania, Salim på följande sätt: ”Röstningsproceduren har inletts och Salim kommer säkerligen att få flest röster. Men det egentliga avgörandet sker i säkerhetsrådet och där är styrkeförhållandena förmodligen annorlunda.”⁴² Dock står det i Svenska Dagbladet följande som gör det svårare att definiera generalförsamlingens makt. ”Enligt prejudikatet från 1950, så generalförsamlingen beslöt att sända en FN-styrka till Korea så kan generalförsamlingen om den möts inom 24 timmar efter ett veto fatta ett beslut som är

³⁷ Tunbäck-Hanson, Monika, Göteborgs-Posten 1981-10-21. Sid. 2.

³⁸ Salander, H, *En introduktion till Förenta Nationerna och svensk FN-politik - Detta är FN*. Stockholm 2002, sid. 17.

³⁹ Örn, T, *Världspolitikens Dagsfrågor. FN i förändring*, Stockholm, 2002. Sid. 17.

⁴⁰ Adler-Karlsson, G, *GT 1982-05-27*. Sid. 35.

⁴¹ Salander, H, *En introduktion till Förenta Nationerna och svensk FN-politik- Detta är FN*. Stockholm 2002, sid. 23.

⁴² Tunbäck-Hanson, Monika, Göteborgs-Posten 1981-10-21. Sid. 2.

lika bindande som ett som fattats av säkerhetsrådet.⁴³ Detta beskrivs dock även i boken *FN, globalt uppdrag* vilken är skriven i samarbete med Svenska FN förbundet som ett rekommenderande beslut vilket gör att föregående källa känns något osäker⁴⁴

”**Säkerhetsrådet** är det FN-organ som har i särklass mest makt och det är också ett faktum att de ständiga medlemmarna dominerar **säkerhetsrådsarbetet** i kraft av sitt veto.”⁴⁵

Oenighet i **säkerhetsrådet** har gjort FN maktlöst i en del situationer vilket gjort att FN ställts åt sidan i viktiga frågor. I Svenska Dagbladet beskrivs hur FN ”under några decennier fått finna sig i att sitta på reservbänken medan världens båda superstjärnor USA och Sovjet rumsterat om tämligen ostört och fattat beslut över huvudet på alla andra.”⁴⁶

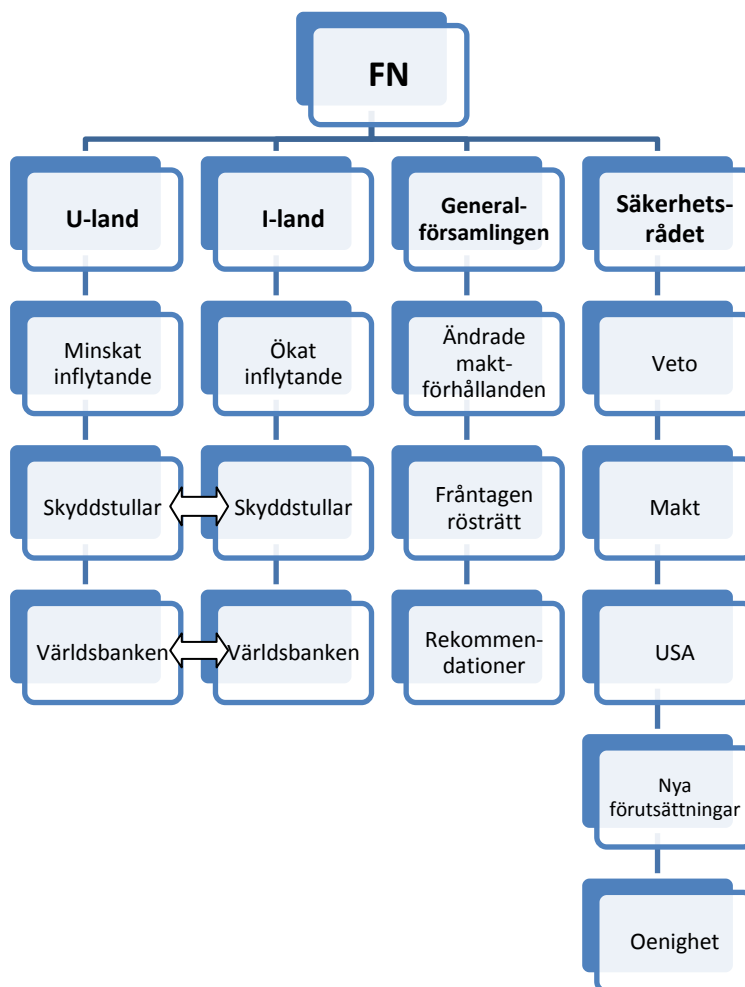
⁴³ Forslind, P. *Svenska Dagbladet 1979-04-22*. Sid. 2.

⁴⁴ Eliasson, J, Tham. C m.fl. *FN Globalt uppdrag. Fakta historia och framtid* SNS Förlag, Finland 1995, sid. 21.

⁴⁵ Ibid, sid. 24.

⁴⁶ Forslind, P. *Svenska Dagbladet 1979-04-22*. Sid. 2.

6. 2. Diskursanalys av samhällsdiskursen om makt i FN i: Detta är FN , FN i förändring och artiklar ifrån DN från 1989 fram till 2003.

Figur 3.

Det går inte att undgå att det kalla krigets slut helt ändrat FN:s förutsättningar. Det har öppnat nya förutsättningar men rent organisatoriskt och ekonomiskt har FN inte haft resurserna som krävs. Konflikter som hållits i schack under det kalla kriget blossade upp och med en kvarvarande supermakt ändrades förutsättningarna i världspolitiken.⁴⁷ Efter östs sammanbrott tillkom nya medlemsstater vilket svängde tillbaka **u-ländernas** betydelse. Idag röstar man ofta likt de andra länderna i sina geografiska regioner för att få så stort inflytande som möjligt.

⁴⁷ Rosenberg, G. *Dagens Nyheter* 2002-09-18. Sid. 2.

Men det är mer flexibelt än innan.⁴⁸ Denna utveckling styrks av en artikel i DN 2002 som bygger på en studie från Göteborgs Universitet. Där beskrivs att Sverige tidigare lika ofta röstade som tredje världens länder men att man nu nästan uteslutande röstar som övriga EU-länder.⁴⁹

Villkorat *bistånd* till **u-länderna** ställer krav på dem från givarländerna som ofta får tillbaka en del av pengarna genom beställningar som innebär exportinkomster till bidragsgivaren.⁵⁰ Vad det gäller **u-ländernas** svåra sats och möjlighet att komma ikapp **i-länderna** beskrivs det målande att: ”inget bistånd och inga skuldavskrivningar betyder så mycket för **u-länderna** som en fri handel med jordbruksprodukter.”⁵¹

I-länderna och i synnerhet västländerna har efter det *kalla krigets* sammanbrott fått mer makt i **generalförsamlingen**. ”Demokratins och marknadsekonomins landvinningar gav västländerna i allmänhet, och EU och Förenta staterna i synnerhet, en dominerande ställning.”⁵² Man röstar i större utsträckning likt de andra länderna i regionen idag. Med viss flexibilitet. USA ställer med sin dominerande ställning krav på FN.

Världsbanken och IMF är två omdebatterade organisationer. Deras beslut sägs i hög grad påverkas av de rika västländerna vilket ofta innebär att man föredrar att kanalisera sina biståndsinsatser genom Världsbanken snarare än genom FN.⁵³ Det gör att givarländerna får stor makt att ställa krav på mottagarländerna. Man pratar om villkorat bistånd vilket innebär att givarländerna ofta får tillbaka pengar genom att mottagarlandet beställer varor från givaren.⁵⁴ Handelshinder tas i (FN i förändring) upp som en barriär som vidhåller avståndet

⁴⁸ Salander. H, *En introduktion till Förenta Nationerna och svensk FN-politik- Detta är FN*. Stockholm 2002, sid. 19.

⁴⁹ Bjereld. U, Sjöstedt. M, *Dagens Nyheter 2002-08-05*. Sid. 4.

⁵⁰ Örn. T, *Världspolitikens Dagsfrågor. FN i förändring*, Stockholm, 2002. Sid. 14.

⁵¹ Ibid. Sid. 22.

⁵² Salander. H, *En introduktion till Förenta Nationerna och svensk FN-politik- Detta är FN*. Stockholm 2002, sid. 19.

⁵³ Örn. T, *Världspolitikens Dagsfrågor. FN i förändring*, Stockholm, 2002. Sid. 13.

⁵⁴ Ibid. Sid. 14.

mellan *i* och *u-länder*.⁵⁵ ”Många u-landsledare har upprepat: "We need trade, not aid" (Vi behöver handel, inte u-hjälp). Diskussionen om u-hjälpen och olika promillemål får stort utrymme, inte minst i Sverige. Men var är diskussionen om våra osolidariska tullmurar mot u-länderna, som väger så mycket tyngre?”⁵⁶

I *Detta är FN* sägs ”**generalförsamlingen** vara främst ett diskussionsforum med normativt inflytande. Men de har beslutandemakt om FN:s budget och hur FN:s kostnader skall fördelas mellan medlemsländerna, samt viktigare val, till exempel valen av medlemsländer i **säkerhetsrådet**.”⁵⁷ ”Några länder har förlorat sin rösträtt i **generalförsamlingen** för att de inte betalar.”⁵⁸ I samband med detta är synen på USA:s taktik att ”I strid med FN-stadgan betala endast delar av de uttaxerade bidragen, tills de förändringar man krävt genomförts.”⁵⁹ Detta problem beskrivs i DN genom att peka på att FN inte kan straffa USA. FN är beroende av den enda supermaktens medverkan vilket pekar på USA´s makt i organisationen.⁶⁰

Säkerhetsrådet har till skillnad från **generalförsamlingen** rätt att fatta ”beslut som medlemsstaterna enligt FN-stadgan är skyldiga att rätta sig efter och utföra.”⁶¹

”**Säkerhetsrådet** är det FN-organ som har i särklass mest makt och det är också ett faktum att de ständiga medlemmarna dominerar **säkerhetsrådsarbetet** i kraft av sitt veto.”⁶² Problemen med detta beskrivs bl.a. genom att ”i fallen Irak och Kosovo under andra hälften av 1990-talet fick blockeringar i **säkerhetsrådet** till följd att FN inte kunde ingripa i enlighet med stadgan.”⁶³ ”Kina och Ryssland klargjorde redan innan arbetet med en resolution

⁵⁵ Ibid. Sid. 22.

⁵⁶ Barnevik, P. Dagens Nyheter 2001-06-30. Sid. 4.

⁵⁷ Salander, H, *En introduktion till Förenta Nationerna och svensk FN-politik - Detta är FN*. Stockholm 2002, sid. 17.

⁵⁸ Ibid, sid. 95.

⁵⁹ Ibid, sid. 96.

⁶⁰ Ahlin, P, *Dagens Nyheter* 2002-02-02. Sid. 2.

⁶¹ Salander, H, *En introduktion till Förenta Nationerna och svensk FN-politik- Detta är FN*. Stockholm 2002, sid. 23.

⁶² Ibid, sid. 24.

⁶³ Ibid, sid. 42.

påbörjats att de inte skulle stödja ett mandat för angrepp mot Serbien.”⁶⁴ ”I stället företogs omfattande militära aktioner ensidigt av USA och Storbritannien, respektive av NATO”⁶⁵

”I DN beskrivs den svenska regeringens accepterade hållning till Natos bombningar av Jugoslavien trots att de saknade sanktion i FN:s säkerhetsråd. Man beskriver den svenska regeringens inställning till att reformer behövs på inom FN för att stärka folkrättens tyngd i liknande beslut.⁶⁶ **Säkerhetsrådet** var dock enigt när ”Kuwait befriades av styrkor från ett stort antal länder med ett entydigt mandat från FN:s **säkerhetsråd** i ryggen.”⁶⁷

Oenighet i **säkerhetsrådet** har alltså gjort FN maktlöst i en del situationer vilket gjort att FN ställts åt sidan i viktiga frågor. USA´s roll som enda kvarvarande supermakt med dess krigskapacitet över hela världen spelar givetvis en stor roll i världens maktförhållande. ”Bara vetskapen om detta gör dess makt i **säkerhetsrådet** större än övriga medlemmars, även jämfört med de fyra andra vetoberättigade medlemmarnas.”⁶⁸

⁶⁴. Salander. H, *En introduktion till Förenta Nationerna och svensk FN-politik- Detta är FN*. Stockholm 2002, sid. 42.

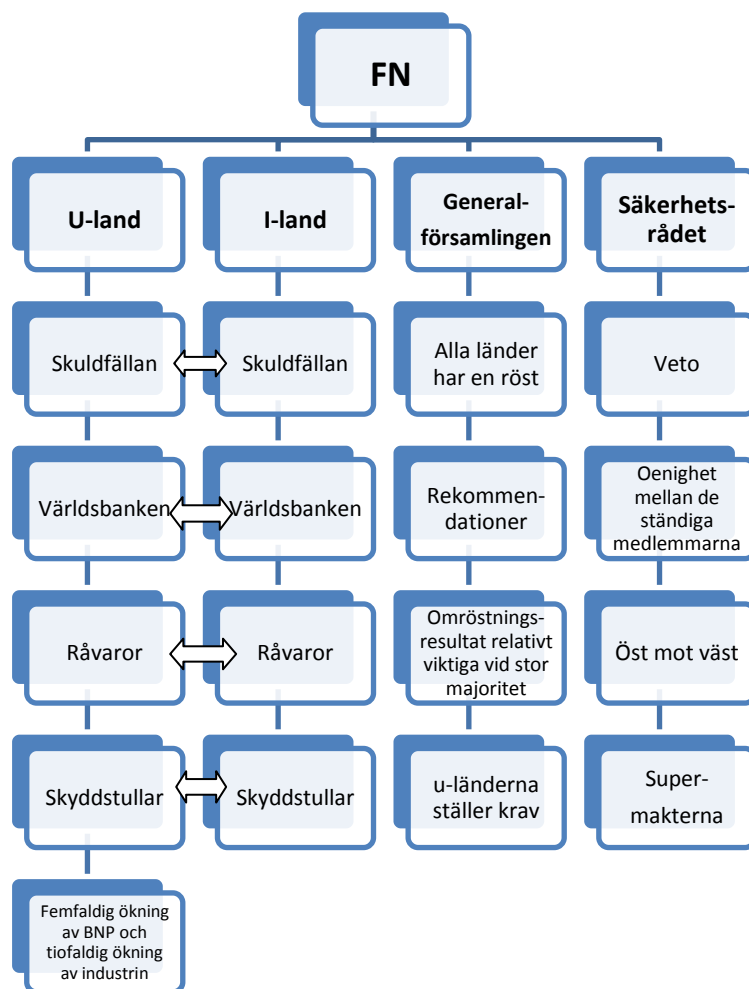
⁶⁵ Ibid, sid. 42.

⁶⁶ Dagens Nyheter 1999-07-11. Sid. 2.

⁶⁷ Salander. H, *En introduktion till Förenta Nationerna och svensk FN-politik- Detta är FN*. Stockholm 2002, sid. 17.

⁶⁸ Ibid. 48.

6.3. Diskursanalys på läroboksdiskursen om makt i FN i SOL 2000:

Figur 4.

”En dialog mellan Nord och Syd pågår ständigt, mest i FN. **U-länderna** ställer krav på en rättvisare fördelning, en ny ekonomisk världsordning.”⁶⁹ Alla länder har en röst vardera i **generalförsamlingen**. ”**Generalförsamlingens** beslut har formen av uppmaningar och rekommendationer till medlemsländerna.”⁷⁰ Det sägs dock att ”dessa ändå kan få en stor betydelse, om de antagits med en stor majoritet.”⁷¹

⁶⁹ Husén. L, Hildingson. L, *SOL 2000. Samhälle i dag. Grundbok 3 högstadiet*. Örebro, 1984. sid. 387.

⁷⁰ Ibid. 391.

⁷¹ Ibid. 391.

Med andra ord beskrivs FN som ett forum där världens u-länder trots sin situation ändå har en chans till inflytande i en värld där mycket av innehållet som finns i SOL 2000 handlar om kampen mellan öst och väst. Dessutom skrivs det att: **U-länderna** sägs de senaste 30 åren sammanlagt ha ökat sitt BNP femfalt och sin industri tiofalt. ”Till största delen beror ökningen på **u-ländernas** eget kunnande, arbete och sparande. Men utan biståndet från FN och enskilda **industriländer** hade det knappast varit möjligt.”⁷² Detta ger också en någorlunda ljus bild av u-ländernas utveckling. Men mörkare bitar finns också när boken beskriver förhållandet mellan just **u-länder** och **i-länder**.

U-länderna hålls tillbaka även genom skuldfällan och genom dyra lån och skyddstullar på **i-ländernas** marknader.

Världsbanken nämns i följande termer: ”**U-länderna** är nödvändiga för **i-ländernas** ekonomi. Så säger chefen för världsbanken. Sett rent ekonomiskt så måste **industrivärlden** ge **u-länderna** bistånd för att behålla sitt eget välstånd.”⁷³

Tillgången till **u-ländernas** billiga råvaror beskrivs som en av två huvudorsaker till den första världens välstånd. Makten över världens råvarutillgångar håller tillbaka **u-ländernas** utveckling och många multinationella företag är rikare än hela länder.⁷⁴

Detta ger en betydligt mörkare bild av **u-ländernas** möjligheter till utveckling och speglar **i-länderna** i mindre smickrande beskrivningar. Även om biståndet ses som positivt för utvecklingen i de fattiga länderna. FN speglas enligt mig som en positiv kraft för **u-ländernas** utveckling och möjlighet att göra sin röst hörd i SOL 2000.

En FN-medlem får inte hota med våld eller angripa en annan medlem militärt enligt FN-stadgan. Dock har det börjat tummas på denna regel och som exempel tar man upp ”Vietnams ockupation av Kampuchea, Kinas anfall på Vietnam, Sovjets invasion av Afghanistan, USA’s invasion av Grenada, Sydafrikas räder i grannländerna och Israels invasion av Libanon.”⁷⁵

⁷² Ibid. 383.

⁷³ Ibid. 387.

⁷⁴ Ibid. 386.

⁷⁵ Ibid. 390.

Säkerhetsrådet har mest makt och består av 15 medlemmar varav de fem ständiga. ”Det fattar beslut på alla medlemsstaters vägnar och har makten att ålägga dem att vara med om vissa gemensamma åtgärder.”⁷⁶ De fem ständiga medlemmarna har vetorätt och kan blockera ett beslut om att t.ex. gripa in i konflikter vilket ofta händer eftersom någon av supermakterna ofta stöder den ena parten i konflikten. ”Vetorätten kommer därför ofta till användning – och FN är då maktlöst.”⁷⁷ Sydafrika tas upp som talande exempel. **Säkerhetsrådet** har beslutat om vapenembargo mot landet för att sätta press på apartheidregimen. FN har även velat införa ett mer omfattande handelsembargo men det har USA, Storbritannien och Frankrike satt stopp för. **Säkerhetsrådet** har också befogenhet att begära militär hjälp av FN-medlemsstater för att anfälla ett land som bryter mot FN-stadgarna men det har hittills aldrig hänt.⁷⁸ Däremot har FN vid ett flertal tillfällen fått till stånd eld upphör och skickat in observatörer eller fredsbevarande trupp.

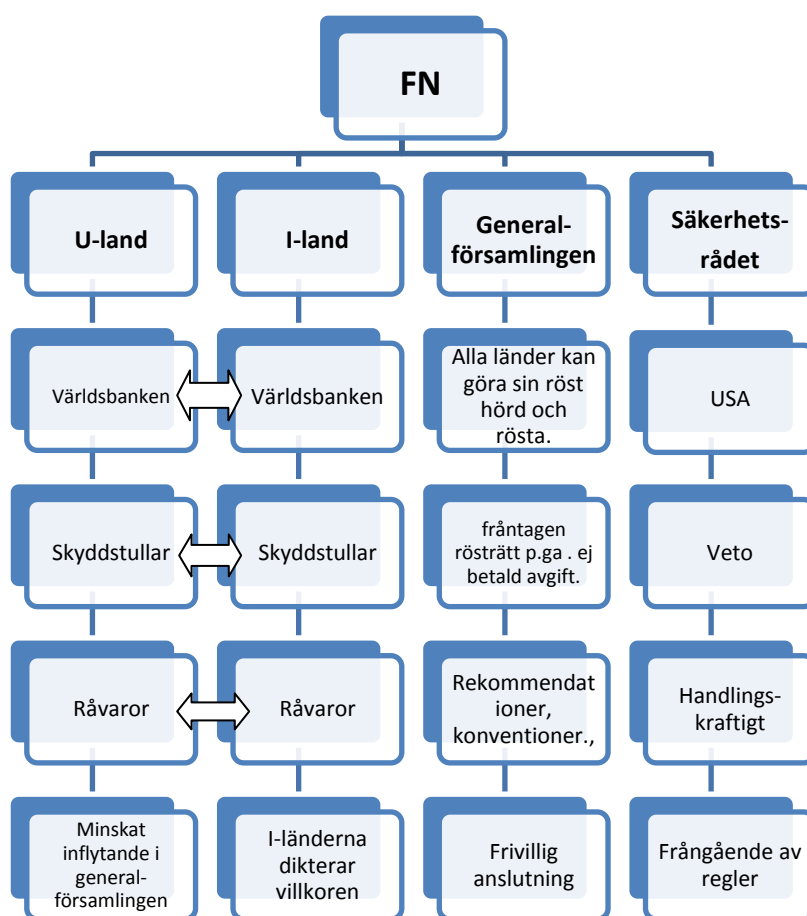
Således speglas FN:s roll vad det gäller inflytande i världspolitiken mestadels genom hur stormakterna agerar i **säkerhetsrådet** genom att ofta använda sig av sin rätt att använda veto ett svagt FN vad det gäller inflytande i säkerhetsfrågor i SOL 2000. Boken pekar på att det är maktkampen mellan öst och väst som dikterar villkoren för FN i dessa frågor.

⁷⁶ Ibid. 391.

⁷⁷ Ibid. 391.

⁷⁸ Ibid. 392.

6.4. Diskursanalys på läroboksdiskursen om makt i FN i SOL 3000:

Figur 5.

”Det har visat sig att om fattigdomen i världen ska minska på ett varaktigt sätt måste fattiga också få mer politisk makt.”⁷⁹ Detta var den dåvarande svenske biståndsministerns kommentar på en rapport från FN 2002 som rangordnade länder i levnadsstandard.

Världsbanken har lånat ut pengar till **u-länderna** vilket är bra men de har lånat ut för stora summor som de låntagande länderna inte kan betala tillbaka vilket gör att de betalar räntor men sitter kvar i skuldfällan. ”Världsbanken har medgivit vissa misstag och ändrar nu försiktigt riktning.”⁸⁰ Uppmaningar finns på de rika länderna att skriva ner de fattiga ländernas skulder. Länderna med stora lån har hårda krav på sin politik ifrån världsbanken vilket till viss del kan sägas få till följd att länderna hålls kvar i fattigdom. Bl.a. har krav

⁷⁹ Wergel, K, Hildingson, K, *SOL 3000. Samhälle I dag. Elevbok 9*. Örebro, 2003. Sid. 465.

⁸⁰ Ibid. sid. 477.

ställtts som ”innebar att statliga tjänster skulle dras in, att löner skulle sänkas och att anslagen till skola och sjukvård skulle minskas.”⁸¹ Även skyddstullar nämns som ett maktinstrument. ”**Industriländerna** har tagit bort eller sänkt de flesta tullar, utom för jordbruksprodukter. Särskilt EU och USA använder tullar på jordbruksprodukter för att motverka vad som anses vara osund konkurrens.”⁸²

De fattigas problem med handeln med råvaror beskrivs med att råvarorna används i produktion i den rika världen och följaktligen ”produkter som de **fattiga länderna** sedan importerar dyrt. **För de rika** är det tvärtom.”⁸³

Samarbetet mellan världens länder och viljan att lösa stora frågor som miljön m.m. får utrymme i SOL 3000 men vi får reda på att det gnisslar i enigheten om hur man ska nå målen, ”Många vill att ländernas regeringar ska ta större ansvar. USA vill ha större frivillighet. De vill att multinationella företag ska sitt ansvar för miljö och människor frivilligt.”⁸⁴

USA´s makt i världen speglas även i avsnittet som behandlar Israel/Palestina där de anklagas att sätta egna intressen före fred.⁸⁵

FN bildades av segrarmakterna i andra världskriget. I beskrivningen av **generalförsamlingen** pekas det på att varje land har samma möjlighet att göra sin röst hörd. ”Detta betyder att ett litet örike i Stilla havet har samma möjligheter som USA att uttrycka sin mening.”⁸⁶ Men samtidigt trycks det på att **generalförsamlingen** endast kan komma överrens om rekommendationer och konventioner som medlemsländernas parlament kan välja att ansluta sig till eller avstå.⁸⁷ Samtidigt påpekas det att alla länder inte klarar av att betala sina medlemsavgifter. ”Men en del länder klarar inte det. År 2000 fanns trettiosex länder som inte fick rösta. Nästan alla var fattiga **u-länder**.”⁸⁸

⁸¹ Ibid. sid. 477.

⁸² Ibid. Sid. 476.

⁸³ Ibid. sid. 476.

⁸⁴ Ibid. sid. 476.

⁸⁵ Ibid. sid. 499.

⁸⁶ Ibid. sid. 508.

⁸⁷ Ibid. sid. 508.

⁸⁸ Ibid. sid. 510.

Om man ser till vad som skrivs om **u-ländernas** roll i samband med FN så är det bara negativt. Ekonomiskt verkar **u-länderna** komma efter **i-länderna** allt mer ekonomiskt. Det är **i-länderna** som beskrivs diktera villkoren för **u-ländernas** förutsättningar. Som en förlängning av detta speglas ett minskat politiskt inflytande som härrör till att flera fattiga **u-länder** har fråntagits sina möjligheter till att vara deltagande i röstningar i generalförsamlingen.

Detta gör sammanfattningsvis att generalförsamlingen beskrivs som en möjlighet för små länder men som samtidigt beskrivs som en uddlös samling utan mycket makt bakom orden. Och genom de fattiga ländernas förlorade rösträtt förstärks den negativa bilden av generalförsamlingen.

Säkerhetsrådet beskrivs översiktligt med medlemsantal och de fem ständiga medlemmarna. Kan fatta beslut som är bindande för alla medlemsländer. FN och **säkerhetsrådet** har till uppgift att skapa fred i världen. I första hand medling, i andra hand sanktioner och i sista hand kan FN gå in militärt. ”Det hände exempelvis i Kosovo 1999.”⁸⁹ ”För att FN ska få genomföra en militär aktion måste samtliga fem ständiga medlemmar i **säkerhetsrådet** var överens. Om någon röstar nej till förslaget, faller det. Det kallas vetorätt.”⁹⁰

USA´s och Storbritanniens agerande genom att frånga FN´s regelverk i Irak 2003 tas upp. Man visste att veto skulle läggas mot deras förslag angående Irak.⁹¹ USA uppmärksammas också med att de inte sköter inbetalningarna till FN på ett tillfredsställande sätt. ”USA brukar i slutet av varje år betala av precis så mycket på sin skuld att den understiger det kritiska beloppet.”⁹² Vilket flera fattiga länder inte klarar och därmed inte får rösta i frågor i generalförsamlingen.

USA förekommer mycket i boken och det är till stor del i negativa ordalag när det gäller innehållet som hör samman med FN. Det är en något splittrad bild av säkerhetsrådet. Det

⁸⁹ Ibid. sid. 508.

⁹⁰ Ibid. Sid. 509.

⁹¹ Ibid. Sid. 509

⁹² Ibid. sid. 510.

beskrivs som ganska handelskraftigt samtidigt som veto och frångående av reglementet uppmärksammas.

6.5. Skillnad respektive likheter i diskursen på u-land, i-land, generalförsamlingen och säkerhetsrådet mellan samhällsdiskurserna. (Intertextualitet)

Genom att jämföra figur 1 och 2 som visar hur ekvivalenskedjorna ser ut för samhällsdiskursen fram till 1984 och 2003 så får vi en bra överblick hur och om diskursen har rört sig något mellan böckerna.

Världsbanken och skyddstullar är betydelsefulla element som sätter gränser för u-länderna i bägge samhällsdiskurserna. Det som skiljer sig åt är det politiska inflytandet som beskrivs genom att u-länderna eller den tredje världen sägs vara en maktfaktor i samhällsdiskursen fram till 1984. Fram till 2003 har istället u-ländernas inflytande minskat.

För i-länderna är det också världsbanken och skyddstullar som är element som finns med vid bägge tidpunkterna och utvecklingen beskrivs med att i-länderna har fått mer makt med tiden.

Generalförsamlingen beskrivs i betydligt mer positiva termer angående inflytande och makt inom FN i den tidiga samhällsdiskursen vilket speglas tydligt när vi ser på vilka moment som ingår i ekvivalenskedjan figur 1 och 2 under generalförsamlingen.

Vad det gäller säkerhetsrådet så ingår makt och veto i bägge tidpunkternas diskurser. Vad som skiljer dem åt är att det fokuseras på oenigheten i säkerhetsrådet i den senare diskursen och givetvis de nya förutsättningarna rent säkerhetspolitiskt med USA som enda kvarvarande supermakt.

6.6. Skillnad respektive likheter i diskursen på u-land, i-land, generalförsamlingen och säkerhetsrådet mellan läroböckerna. (Intertextualitet)

Genom att jämföra figur 3 och 4 som visar hur ekvivalenskedjorna ser ut i SOL 2000 och SOL 3000 så får vi en bra överblick hur och om diskursen har rört sig något mellan böckerna. U-landsdiskursen har liknande element i bägge böckerna men diskursen som helhet känns som mindre negativ i SOL 2000 genom att den ekonomiska utvecklingen beskrivs som stark. I

SOL 3000 finner vi ingen ekonomisk positiv bild av u-länderna och skillnaden jämfört med föregående bok är främst att inflytandet i generalförsamlingen har minskat. En negativ utveckling ur maktsynpunkt inom FN således.

I-landsdiskursen är liknande i bägge böckerna. I bägge är det samma element som dominerar. Man kan ana en positiv tendens från i-länderna men samtidigt sägs i-länderna inte ha visat något konkret initiativ för att ändra villkoren för u-länderna, speciellt inte inom det politiska inflytandet.

Generalförsamlingen ges en större betydelse rent inflytelsemässigt i FN arbetet i SOL 2000 genom att omröstningsresultat i denna kan vara relativt viktiga vid stor majoritet. Men i bägge böckerna beskrivs det att det handlar om rekommendationer som man kommer överrens om och att generalförsamlingen är ett forum där alla världens länder kan komma till tals. Däremot är synen på generalförsamlingens mer negativ i SOL 3000 då flera länder (främst u-länder) har blivit fråntagen sin rösträtt i församlingen då de inte har klarat av att betala sina medlemsavgifter i tid. Vilket också spelar en stor roll i den negativa bild som ges av u-ländernas minskade makt och inflytande.

Ändringarna i världens säkerhetspolitiska förutsättningar spelar givetvis en stor roll för innehållet om FN och så också på säkerhetsrådets beskrivning. USA:s roll som enda kvarvarande supermakt istället för som förr kampen mellan öst och väst är givetvis tydlig. Och till det kopplas till viss del frångående av regler. Huvudskillnaden är att Säkerhetsrådet beskrivs som handlingskraftigt i SOL 3000 jämfört med föregångaren där det beskrivs med oenighet mellan de ständiga medlemmarna.

7. Diskussion / Jämförelse mellan läroboksdiskurserna och samhällsdiskurserna.

Till största delen följer diskurserna i samhällskunskapsböckerna den i samhällsdiskurserna. Det finns dock tre saker som enligt mig sticker ut som skillnader mellan diskurserna.

Det första som jag reagerat över och väljer att ta upp som skillnad är att Sovjet beskrivs som en betydligt mer aggressiv part än den andra supermakten USA i avsnitt där FN finns med i SOL 2000. Detta stämmer inte med samhällsdiskurserna där de båda supermakterna beskrivs på liknande sätt att handla. En tänkbar anledning till detta är att en samhällskunskapsbok alltid blir färgad av författarens kunskaper och delvis värderingar inom

området.⁹³ En annan skulle kunna vara att Sovjet under denna tid sågs som det största säkerhetshotet mot Sverige och detta gjorde sig påmint även i samhällskunskapsböckerna. SOL 2000 skrevs under den tid då läromedelsgranskningen fortfarande verkade och budskapet skulle kunna tolkas som ett verktyg att överföra de värden och normer som makthavarna i samhället anser är de rätta.⁹⁴ Detta resultat stämmer väl in med vad Janne Holmén har kommit fram till i sin avhandling om en hegemonisk påverkan på innehållet i samhällskunskapsböckerna. I Sture Långströms *"författarröst och lärobokstradition"* tas Sovjetunionen och läroboksgranskningen också upp då en läroboksförfattare beskriver hur han blev tillrättavisad i ett väldigt kontroversiellt avsnitt. Det exempel med beskrivningen som jag tar upp som skillnad är inte lika kontroversiellt och följer nog delvis den svenska politiska inställningen till Sovjetunionen vid tiden för utgivandet av boken.

Det andra området inom läroboksdiskursen som jag har fastnat för som skiljer sig ifrån samhällsdiskursen är beskrivningen av säkerhetsrådets möjlighet till att ge FN befogenhet till militärt ingripande i en konflikt. I SOL 3000 beskrivs det att denna möjlighet användes i Kosovo 1999. I samhällsdiskursen beskrivs detta militära ingripande som ett förbigående av FN:s regler av Nato. Detta är enligt mig en allvarlig skillnad och som blivande lärare blir man misstänksam mot innehållet i läroboken. Kan man lita på att innehållet skildrar verkligheten alla gånger?

Det är svårt att koppla fallet Kosovo till tidigare forskning och peka på varför man gör detta faktafel. Om det är medvetet eller inte. En teori är att i Lpf -94 betonas att: *"demokratisyn som kommer till uttryck i "oförytterliga värden och i internationella överenskommelser, t.ex. i konventionen om mänskliga rättigheter."*⁹⁵ är normer som hela utbildningsväsendet ska arbeta efter. Insatsen i Kosovo menade inblandade länder rättfärdigades till stor del med att *"MR-kränkningar är ett hot mot internationell fred och säkerhet"*⁹⁶ och att det var en humanitär insats som skydd för de mänskliga rättigheterna.

⁹³ Skolverket. Rapport 284. *Läromedlens roll i undervisningen. Grundskollärares val, användning och bedömning av läromedel i bild, engelska och samhällskunskap.* 2006. Sid. 138.

⁹⁴ Säfström, CA. *Den mångtydiga skolan – Utbildning i det postmoderna samhället.* Danmark. 2006. Sid. 90-91.

⁹⁵ <http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/08/14/28/7dbcf0d.pdf>. sid. 454.

⁹⁶ Salander, H, *En introduktion till Förenta Nationerna och svensk FN-politik- Detta är FN.* Stockholm 2002, sid. 82.

Denna hänvisning har använts vid FN:s operationer i bl.a. Irak 1991, Somalia 1992 och Rwanda 1994.

Viktigt att poängtera är att Serbien bröt mot en resolution som formulerats av ett enligt säkerhetsråd men att alltså det militära angreppet inte var enligt reglerna.⁹⁷ Med denna information kan man förstå att det nog var en ganska enig världsupinion för ingripandet. Med detta drar jag slutsatsen att läroboksförfattaren bortsett från detaljer och sett de positiva delarna med skyddandet av de mänskliga rättigheterna som så positivt i samband med FN vilket gjort att man framställt angreppet som legitimt. Jag tycker även att man kan koppla detta till Holméns andra teori som är: *"Om det i stället är efterfrågan på läroboksmarknaden som styr, så borde läroböckerna förändras när ett nytt samhällsklimat fått lärarna att förändra sina åsikter om vad som är viktigt och lämpligt att lära ut."* Det nya samhällsklimatet är i så fall tonvikten på mänskliga rättigheter i både skolan genom Lpo -94 och även internationellt genom FN:s större tonvikt på dessa.

USA´s och Storbritanniens anfall mot Irak 2003 hade andra huvudorsaker än brott mot de mänskliga rättigheterna och var mer kontroversiell i säkerhetsrådet. Nu hotade Frankrike att lägga sitt veto mot ett väpnat ingripande sanktionerat av FN.⁹⁸ Det var ett kraftfullare hot än vad Kina och Ryssland uttryckte i Kosovofrågan. De förklarade att de inte skulle stödja ett FN-mandat för ett militärt ingripande i säkerhetsrådet.⁹⁹ Kanske uppmärksammas Irak 2003 i samhällskunskapsboken på rätt sätt efter som det nu är ett EU-land som är negativt mot ingripandet även om Storbritannien för visso också är ett EU-land. Att svensken Hans Blix var chef för FN:s vapeninspektioner i Irak hävdade att det inte fanns fog för ett ingripande med hänvisning till Iraks massförstörelsevapen betyder nog mycket för framställningen i SOL 3000.¹⁰⁰ Detta fick stort utrymme i svensk massmedia.

Den tredje skillnaden som är tydlig är synen på i och u-ländernas ekonomiska utveckling i den tidiga samhällsdiskursen där den djupnande klyftan mellan dessa lyfts fram. I SOL 2000

⁹⁷ Ibid. sid. 58.

⁹⁸ Örn. T, *Världspolitikens Dagsfrågor. FN i förändring*, Stockholm, 2002. Sid. 25.

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ http://www.svd.se/nyheter/utrikes/blix-usa-struntade-i-sanningen_1000639.svd

däremot där den tidiga läroboksdiskursen speglas är det stora ekonomiska framsteg som lyfts fram till stor del i u-ländernas sammantagna utveckling även om man också tar upp undantag.

8. Slutsats

Efter att först ha utläst diskursen som berör FN på området makt och efter det genomfört diskursanalyser på läroboksdiskurserna och samhällsdiskurserna och jämfört dessa intertextuellt så har jag fått fram en bild av hur innehållet i dessa förhåller sig till varandra. De nodalpunkter som jag har haft i min diskursundersökning är u-land, i-land, generalförsamlingen och säkerhetsrådet. Därmed har jag kunnat utläsa följande svar på den första delfrågan som är: "a/ Följer skolans samhällskunskapsböcker för årskurs 9 diskursen om FN i samhället i övrigt?"

Innehållet och diskursen i skolans samhällskunskapsböcker för årskurs 9 följer mestadels samhällsdiskursen vid jämförda tidpunkter. De tre skillnader som jag upplever som stora är om NATO:s ingrepp i Kosovo 1999 var sanktionerat ifrån säkerhetsrådet eller inte. Enligt samhällskunskapsboken SOL 3000 var den det men enligt samhällsdiskursen var den det inte. Den andra är beskrivningen av Sovjet i samband med FN som en aggressivare part av de två supermakterna i samhällskunskapsboken SOL 2000 jämfört med samhällsdiskursen. Och den tredje speglar u-ländernas ekonomiska utveckling i ett mer positivt perspektiv än samhällsdiskursen gör vid samma tid.

För samhällskunskapsläraren är det av stor vikt att kunna lita på att innehållet i läroböckerna är objektivt och skildrar olika områden på ett riktigt sätt. Sättet som Kosovofrågan framställs på i SOL 3000 gör att man blir skeptisk. Finns det uppgifter på andra områden i denna bok som framställs annorlunda än den som ges i samhällsdiskursen? Något att undersöka i vidare forskning.

När det gäller delfråga b som är: "har innehållet en tendens att reproduceras även om förändringar skett i just samhällsdiskursen?" så har jag dragit följande slutsats. Reproduktionen av innehållet i samhällskunskapsböckerna finns till viss del. Visst påminner innehållet ibland om varandra mellan båda böckerna vilket framgår av den intertextuella jämförelsen mellan läroböckerna. De likheter som finns är dock försvarbara då de följer diskurserna som rör FN i samhällsdiskursen. Sammanfattningsvis finns det inte någon reproduktion av innehållet i de jämförda samhällskunskapsböckerna som inte är försvarbar. Tittar man på ekvivalenskedjorna på de bägge samhällskunskapsböckerna så är det den på

säkerhetsrådet som skiljer sig mest åt vilket följer utvecklingen i samhällsdiskurserna. Även förhållandena maktmässigt mellan u och i-länder ekonomiskt och politiskt har ändrats vilket också följer samhällsdiskursen.

9. Referenslista

Skriftliga källor

Örn. T, *Världspolitikens Dagsfrågor. FN i förändring*, Stockholm, 2002. Utrikespolitiska institutet.

Salander. H, *En introduktion till Förenta Nationerna och svensk FN-politik - Detta är FN*. Stockholm 2002. Regeringskansliet. Stockholm.

Johnsson Harrie. A, *Staten och läromedlen. En studie av den svenska statliga förhandsgranskningen av läromedel 1938-1991*. Linköping 2009.

Rothstein, Bo. Westerhäll, Vahlne Westerhäll, Red. *Bortom den starka statens politik*. Stockholm 2005. SNS förlag Stockholm

Långström, S. *Författarröst och lärobokstradition*. Umeå 1997. Umeå universitet.

Holmén. J, *Den politiska läroboken*, Uppsala 2006.

Oscarsson. V, *"Elevens syn på globala förhållanden och framtiden - Rapport från den nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU03) – samhällsorienterande ämnen"* Mölndal 2005. Göteborgs universitet.

Lindeborg, Åsa. *Socialdemokraterna skriver historia. Historieskrivning som ideologisk maktresurs 1892-2000*. Stockholm. 2001.

Säfström, CA. *Den mångtydiga skolan – Utbildning i det postmoderna samhället*. Danmark. 2006. Studentlitteratur.

Jørgensen. Winther. M, Phillips. L, *Diskursanalys som teori och metod*. Sverige 2004. Studentlitteratur, Lund.

Börjesson, M. Palmblad, E. *Diskursanalys i praktiken*. Slovenien 2007. Liber AB Malmö.

Englund, Tomas. *Läroplanens och skolkunskapens politiska dimension*, Göteborg 2005. Daidalos

Eliasson. J, Tham. C m.fl. *FN Globalt uppdrag. Fakta historia och framtid* SNS Förlag, Finland 1995

Läroböcker

Wergel. K, Hildingson. K och Hildingson. L, *SOL 3000. Samhälle I dag. Elevbok 9.* Örebro, 2003. Natur och Kultur. Stockholm.

Husén. L, Hildingson. L, Berg. L, Ekberg. S-I, Eriksson. L, Hildingson. K., *SOL 2000. Samhälle i dag. Grundbok 3 högstadiet.* Örebro, 1984. Natur och Kultur. Stockholm.

Internetkällor

Skolverket. Rapport 284. *Läromedlens roll i undervisningen. Grundskollärares val, användning och bedömning av läromedel i bild, engelska och samhällskunskap.* 2006. (pdf)

www.skolverket.se/sb/d/193/url/.../target/pdf1640.pdf%3Fk%3D1640

SOU 2007:28. Tydliga mål och kunskapskrav i grundskolan. *Förslag till nytt mål- och uppföljningssystem.*

<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/08/14/28/7dbcf0d.pdf>.

http://www.svd.se/nyheter/utrikes/blix-usa-struntade-i-sanningen_1000639.svd

Tidningsartiklar

Tunbäck-Hanson, Monika, *Göteborgs-Posten* 1981-10-21.

Wetterberg, G. *Dagens Nyheter* 1981-10-21.

Adler-Karlsson. G, *GT* 1982-05-27.

Forslind, P. *Svenska Dagbladet* 1979-04-22.

Rosenberg, G. *Dagens Nyheter* 2002-09-18.

Bjereld. U, Sjöstedt. M, *Dagens Nyheter* 2002-08-05.

Barnevik, P. *Dagens Nyheter* 2001-06-30.

Ahlin.P, *Dagens Nyheter* 2002-02-02.

Dagens Nyheter 1999-07-11.